

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ**

17

BAHAR 2004

• Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SÜİFD), hakemli bir dergi olup, yılda iki defa (Bahar/Güz) yayınlanır.

• Dergide telif, tercüme, makale, araştırma notu, tebliğ ve konferans metinleri, Kongre, Sempozyum, Panel vb. tanıtımları, kitap, tez değerlendirmesi, literatür incelemeleri, sadeleştirme, bilimsel röportajlar, çağdaş ve geçmiş ilim adamlarının hayatı ve eserleriyle tanıtım vb. yazılar yayımlanır.

• SÜİFD, tüm araştırmacılara açık olup bilimsel ölçütlere ve yayın ilkelerine uygun her çalışma dergide yayımlanabilir.

• Yayımlanacak yazılar 12 punto Times 1,5 satır aralığı standardında (resim, şekil, harita vb. ekler dahil) 30 sayfayı geçmemelidir. Bir yazının aynı sayıda toplam sayfa sayısı 30'u geçmeyecek şekilde en fazla 2 makalesi yayımlanabilir. Hakemli çalışmaların dışındakiler (tanıtımlar, bilimsel röportajlar, otobiyografiler vb.) buna dahil değildir.

• Makalelerin 100-150 kelime arası özeti ve bu özeti iki dilde (Arp+İng., Fr., Alm., vd.) çevirisi; yabancı dilde yazılan makalenin ise Türkçe + Arp. çevirisi verilir. Arapça bir makalenin Türkçe + herhangi bir dilde özeti verilmelidir. Makale başlıklarının ise İngilizce çevirisi yapılır.

• Yazılar (tercümeler orijinal metinleriyle birlikte) üç nüsha halinde editöre teslim edilir. Bunlardan ikisinde yazan tanıtım isim ve akademik unvan yer almaz.

• Makaleler en az iki hakemin incelemesinden geçtikten sonra yayımlanır.

• Yazıların bilimsel, hukuki ve dil yönünden sorumluluğu yazarlarına aittir.

• Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.

• Her sayının hakemleri o sayıda yer alır.

• SÜİFD'de yayınlanan yazıların sorumluluğu yazana aittir.

Editör

Prof. Dr. Mehmet Bayyigit

Yayın Yürütme Kurulu

Prof. Dr. A.Turan Yüksel

Doç. Dr. Ahmet Yaman

Yrd. Doç. Dr. Seyit Bahçıvan

Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Bahadır

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Çaycı

Yrd. Doç. Dr. M. Bahaüddin Varol

Arş. Gör. Fikret Karapınar

Arş. Gör. Muhiddin Okumuşlar

Arş. Gör. Lütfi Cengiz

Arş. Gör. Huriye Martı

Arş. Gör. Mehmet Harmanacı

Arş. Gör. Doğan Kaplan

Danışmanlar Kurulu

Prof. Dr. Ünver Günay (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa Fayda (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Bilal Kuşpınar (Mc. Gill University)

Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal (Ankara Üniversitesi)

Dr. İbrahim Kalın (Colloge of The Holy Cross, İSAM)

Prof. Dr. Ahmet Önkal, Prof. Dr. Hüsamettin Erdem

Prof. Dr. Bilal Saklan Prof. Dr. Mustafa Tavukçuoğlu

Prof. Dr. Mehmet Aydın, Prof. Dr. M. Ali Kapar

Prof. Dr. Mustafa Uzunpostalcı, Prof. Dr. İsmet Ersöz

Prof. Dr. Süleyman Toprak Prof. Dr. Zekeriya Güler

Prof. Dr. İ. Hakkı Sezer, Prof. Dr. Mehmet Bayyigit

Doç. Dr. Şahin Filiz, Doç. Dr. Fevzi Günüş

Doç. Dr. Dilaver Güreer Doç. Dr. A. Saim Antan

Doç. Dr. Ahmet Yılmaz, Yrd. Doç. Dr. Seyit Bahçıvan

Yrd. Doç. Dr. Naim Şahin, Yrd. Doç. Dr. Bayram Dalkılıç

Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim Bahadır

İletişim Adresi

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

42090 Meram/KONYA

Tel-Fax: 0332.323 82 50-51 / 323 82 54

e-posta: ilahiyatdergisi@selcuk.edu.tr

ISSN: 1300 – 5057

baskı: sebat ofset matbaacılık Konya-0332 342 01 53

ALİ OSMAN KOÇKUZU

KRONOLOJİK HAYAT HİKÂYESİ

4 Temmuz 1936 Cumartesi - Araplar Ortasınan Mahallesi'nde doğdu.

1949 - Mahmut Şevket Paşa İlkokulu'nda sürdürdüğü öğrenimini Uluirmak İlkokulu'nda tamamladı.

1952 - Bulgur Tekkesi'nde Hakkı Özçimi ve öğrencilerinin kursunda hıfzını tamamladı.

1952 - Açılışının ikinci yılında Konya İmam-Hatip Okulu'na girdi.

1959 - İmam-Hatip Okulu'ndan mezun oldu.

1959 - İstanbul'da açılan ilk Yüksek İslâm Enstitüsü'ne başladı.

1963 - Yüksek İslâm Enstitüsü'nü bitirdi.

1963-1966 - Yozgat İmam-Hatip Okulu'nda görev yaptı.

1966 - Prof. Muhammet Tayyip Okiç'in asistanı olarak Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Hadis çalışmalarına başladı.

1968 - Prof. Muhammed Tayyip Okiç'in danışmanlığında *Haber-i Vâhidlerin Değeri* başlıklı asistanlık bitirme tezini tamamladı.

1968-1970 - Polatlı, Eğirdir ve Lüleburgaz'da askerlik yaptı.

1972 - Prof. Dr. Mehmet Hatipoğlu'nun danışmanlığında Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne bağlı olarak *Hadiste Nâsîh Mensûh Meselesi* başlıklı doktora çalışmasını tamamladı.

1983 - *Hadis İlimleri ve Hadis Tarihi* isimli ilk eseri yayınlandı.

1986 - Doçent oldu.

1988 - Profesör oldu.

2004 - Emekli oldu.

Söyleşi

H. Marti: Muhterem hocam, yıllar yılı ilimle meşgul oldunuz, öğretmen ve öğretim üyesi olarak görev yaptınız. Bu süre zarfında edindiğiniz tecrübeleri bize özetleyebilir misiniz?

A. O. Koçkuzu: Tabî bu sorunun sahası son derece geniş görünüyor. Biz bunu tahdit edersek, sadece öğretim, öğrenim ve eğitim üzerine teksif edersek, cevabımız sizin hedeflediğiniz ölçüye daha uygun olur sanırım. Biz, ilkokuldan

sonra milletimizin pek azının çocuklarını okuttuğu, öğretim kurumlarına güvenemediği için, şaşkınlıkla onları okutmak istemediği bir dönemde doğduk. Bugün geriye baktığımızda, o güvensizliğin ve olumsuz propagandaların, belirli bir kesimin okumaması, gözlerini açmaması için yapıldığını okumakta ve işitmekteyiz. Hâlâ bir kesimin okumaması için olmadık yollara baş vurulduğu da bir gerçektir. İşte böyle bir dönemde hâfız olmak için bir okula gönderildik. Bu üç sene sürdü ve acele edilmeden oldukça iyi bir sürede hâfız olduk. Hâfızlığımın son yılında İmam-Hatip Okulları açıldı. 1934 doğumlu olanlar işi yarıda bırakarak gitmek durumunda kaldılar. Biz de ertesi sene gittik. Yedi yıl sonra İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü, sonra da kendi okullarımıza öğretmen olma ideali. Bu noktayı bizler görev olarak görüyor, başka bir şey de düşünmüyorduk. Çünkü üzerinden herkesin rahatlıkla ileriye gidebileceği birkaç köprü nesle şiddetle ihtiyaç vardı. Nitekim öyle de oldu. Ara vermeden bir de baktık ki 2004. Birikimimizden çıkan sonuç çok fazladır, böyle bir sohbe sığmaz.

Bir kere, etrafın da söylediğine göre, Allah bizi iyi yerde kullandı, istihdam etti. Görevimizi tam yapamasak da iyi kötü bir sonuç alındı. Şimdi geriye bakınca "Daha iyi değerlendirilebilirdi" demekteyiz. Bunun için de, devletin öğretim eğitim işinde hakem rolü oynayıp, güvenerek işi özel sektöre devretmesi gerekmektedir. Devlet hakemliği, mürşitliği iyi yapar, ölçüleri sağlam koyarsa, rekabet öğretim ve eğitimi ileri götürür. Bu işi kazanç vesilesi yapmamak için de uğraşanların ruh zenginliği ve millete hizmet ile geleceğe yatırım ilkesine sahip olması gerekir. Özellikle farklı zekâlara farklı eğitim verilmesi, öğretim üyelerinin ve öğretmenlerin, yaptıkları işin muhasebesini yapması, öğretmen olamayanların da bu işi terk etmesi gerektiği bizim vardığımız sonuçlardır. Çekilip başka yerde çalışması; hatta bolca rızka sahip olması için dua ettiğimiz pek çok kişi var.

Eğitim ve öğretimin, birbiriyle irtibatlı, tenkide açık, kabiliyetli ve alanında uzman, mahviyetkâr, fedakâr kişilerce yapıldığı takdirde iyi sonuçlar alınacağına inanmaktayım. Çünkü böyle bir heyette her an kaliteyi kontrol fikri vardır. Tenkitten korkmaz, açıkça her şeyi görüşür konuşur, şimdiki deyişle, öğretim-eğitimde faydalı bir eşgüdüm bulunur. Birikimimiz, biraz da mükemmele ve zor olana yönelik olduğu için, gördüğüm kadarıyla pek de isteklisi bulunmamaktadır.

Özellikle bizim kurumumuzda bu işin mükemmelleşmesi ve gereken seviyeyi bulması için bir takım değişimler ve uygulamalar şarttır. Bunların başında, ortak hareket gelmektedir. Ne yapmak istediğini bilmeyen, başkasının kendi işinden hiç haberdar olmasını istemeyen hatta haberdar olmalarından korkan bir öğretim ve eğitimcinin, kaliteyi her an kontrol imkânı da yoktur. Tabî böyle bir durumda vakit kaybı ön plânda sayılmalıdır. İnsan, öğretilir, eğitilebilir. Bu iş için uzmanlar ve işinin ehli elemanlar yetiştirilebilir. Hatta millet, öğretim ve eğitimin zarurîliği konusunda, müspet örnekler görerek inanç sahibi de kılınabilir. Ama bu iş için doğru plân, doğru uygulama, kalite kontrolü ve eski mezunlarla iş birliği, milletle beraberlik şarttır.

H. Martı: Çalışma hayatınız boyunca eksik kaldığını hissettiğiniz noktalar olmuş mudur? Ya da tabir caizse “Keşke” dediğiniz günler ve kararlar hatırlıyor musunuz?

A. O. Koçkuzu: Eksik kalan pek çok işimiz vardır ama “Keşke” dediğimiz noktalar olmamıştır. Benim tabiatım da böyle uzun boylu ve “Keşke ?” falan diyecek bir tabiat ve kişilik değildir. Bana göre bunların ciddiye alınması bile bazan gerekmez. Çünkü Türkiye’de belirli nirengi noktalarına bakınca insan “Bu ülkede okumağa, eğitime de pek ihtiyaç yok!” bile diyebilir. Çünkü her şey ters takılmış gibi gelir bize, âdeta piramit ters dönmüştür. Ama bu tersliği hemen anlamak mümkündür. Çünkü kanundur: “Terazi ile dirhem aynı malzemeden yapılır.” Millette eğitime, öğretime, dine istek yoksa bizim çabamız biraz daha çok olmalı. Şahsiyetli, Allah’tan korkan, işini en iyi bilen, fedakâr ve bencillikten uzak insanlar yetiştirmeliyiz. O zaman belki bizler göremesek de, daha sonrakiler iyi günler görebilir. Benim en çok hayran olduğum iki şey var: Ahde vefa ve şahsiyetli insan olarak yaşama, böyle kişilerle birlikte çalışma bahtıyarlığını elde etme. Allah’ı tanıma ve ona kulluk, insanı hürleştiren iki önemli vasıf. Öğretimde ve eğitimde taraflarda bu yoksa o zaman iyi sonuç alma imkânı azalır. Artık tek yere kulluk yerine çok yere kulluk başlar. Hürlük, yerini esarete bırakır ve mala, mülke, şöhrete, pırpışa.... sayılamayacak kadar çok unsura. Bu noktaları aşmış bir cemaatin, bir iş biriminde bir araya gelmesi: İşte dünyada cennet hayatı.

H. Martı: Muhterem hocam, belki çok klâsik bir bitiş ricası olacak ama, sizin yolunuzda gideceklere neler tavsiye edeceksiniz?

A. O. Koçkuzu: İşte bu en tehlikeli nokta. Çünkü ben kimseye bugüne kadar tavsiyede bulunmadım. Birileri beni örnek alarak kendisini ona göre ayarlamışsa, başı belâdan kurtulamamış demektir. Önce işini kaybeder, sonra da dostlarını. Daha sonra görür ki, kendi izlemek istediği yol ve sahip olduğu değer ölçülerini, Nûh aleyhisselâmdan da önceye ait... İşte o zaman ben kendi adıma hep üzülürüm. Meselâ “Doğru olun” dedim de, birileri de inanarak doğru yaşadı ve başı belâdan kurtulamadı ise, ben ve benden evvelkiler hep suçludur hissine kapılırım. O itibarla benim kimseye tavsiye edeceğim hiçbir şey olamaz. Örnek isteyen ise bana değil de “daha hesaplı kitaplı ve daha elâstiki yaşayanlara” bakarak yolunu belirlesin! Aman beni örnek falan almasın...

İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü/Marmara İlahiyat Fakültesi hocalarından bir hiciv üstadının bir mısraını duydum, o zat şöyle buyurmuş:

“Dostlar kendi hesabını / Yapar Allah deyu deyu...”

Aman tavsiye falan istemeyiniz ve tutmayınız. O kadar bol örneğe sahipsiniz ki, onlardan bir karma da yapabilirsiniz veya birini, birkaçını da örnek alıp taklit edebilirsiniz. Allah işinizi kolay kılsın.

Öğretim ve eğitimde, Allah’ı tanıma ve ona hür kullukta belirli ölçüler vardır ki, bunlar Kur’ân-ı Mecîd’de ve Sünnet-i Seniyye-i Ahmediyye’de belirlenmiştir. İnsanlar da bu değerler karşısında yüz çeşit yaşama üslûbu bulmuşlardır.

İşte bunlardan biri veya Allah'ın lûtfettiği bir tarz kişiye ilham olunur ve o da ömrünü yaşar gider. Ama şurası unutulmamalıdır; "Vallâhu a'lemu bi's-savâb ve ileyhi'l-mercî'u ve'l-meâb ve sallâllahu alâ Seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlih ve ashâbih ve cemî'il-mü'minîn. Âmîn." "Doğruyu en iyi Allah bilir. Eninde sonunda onun huzuruna varıp muhasebe olunmak mukadderdir. Teşekkürlerin, övgü ve bağlılıkların en yücesi, Kâinatın Efendisi, Rasuller Ekmeli üzerine, evlâtlarına, ashâbına, ümmetine olsun. Yâ Rabbi, duamızı kabul buyur."

H. Martı: Kıymetli vaktinizi verdiğiniz bu sohbet için dergimiz adına çok teşekkür ediyorum.

İlk Asistanının Dilinden...

Prof. Dr. Bilâl Saklan

Hocamı 1974'lü yıllardan beri yaklaşık 30 senedir tanıma fırsatı buldum. Esas birlikteliğimiz 1982'den itibaren olmuştur. Bu zaman zarfında tanıdığım kadıyla hocam, çok zeki, başta Hadis ilmi olmak üzere çok yönlü bir birikim ve deneyime sahip, ilkeli, dürüst, cömert, ilmî esaslara bağlı, düşündüğünü rahat söyleyen (tabir caizse sesli düşünen), gerektiğinde en yakınını bile tenkit etmekten çekinmeyen, espritüel, sert görüntüsünün altında -özellikle yakinen tanıyanların bildiği gibi- oldukça hassas, duygusal, babacan ve sevecen bir yapıya sahiptir.

Birlikte olmaya başladığım ilk günden itibaren kendisinden istifade etmeye çalıştım, ancak bu istifadenin -bizden kaynaklanan nedenlerden dolayı- istediğim düzeye ulaşamadığını da itiraf etmeliyim. Akademik hayatımın her aşamasında hocamın engin tecrübesinden ve yol gösterici uyarılarından faydalanmışımdır. Özellikle doktora tezimin hazırlanmasında göstermiş olduğu ihtimam ve özveriye daima şükranla yâd ediyorum. Zira hocam, doktora çalışmamın müsveddesini -tabir yerinde ise- hafız dinler gibi satır satır dinlemiş ve gerekli düzeltmeleri yapmıştı.

Emekli olmasına rağmen fakültemize devamına ve gayretine hayranım. Hiçbir bıkkınlık emaresi göstermeyen bu örnek ilim adamının odasının önünden ne zaman geçseniz mutlaka daktilosunun sesini duyarsınız.

Muhterem hocama bundan sonraki hayatında sağlıklı ve bereketli uzun ömürler niyaz ediyor, haklarını helâl etmelerini ve dua buyurmalarını istirham ediyorum. Saygılarımla.

Prof. Dr. ALİ OSMAN KOÇKUZU'NUN ESERLERİ

Yrd. Doç. Dr. Mahmut Yeşil

I. Neşredilmiş Kitapları :

A- Te'lif Eserler :

1. *Hadis İlimleri ve Hadis Tarihi*, Dergâh Yayınları, I. Baskı, İstanbul, 1983: 480 sayfalık eser, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Girişte terimler ve hazırlık bilgileri, birinci bölümde hadise bağlı disiplinlerin tanıtımı ve bilim dalının bazı klâsik ve yeni meseleleri, ikinci bölümde, geçen on dört yüzyılda hadis ilimlerinin durumu ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde ise, "Günümüzde Hadis Çalışmaları - Tespitler-Teklifler" başlığı altında, hadisçinin sahip olması gereken formasyon, hadisle amel, hadisle meşgul olan kadroların görev ve sorumlulukları konuları işlenmektedir. Eser, bazı çalışma konuları ve kısa hadis ilimleri bibliyografyası ile sona ermektedir.

2. *Hadiste Nâsîh-Mensûh Meselesi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, I. Baskı, İstanbul, 1985: Girişte, Hz. Peygamber'in ve sünnetinin İslâm teşriindeki yeri ve neshin hadisleri uygulamaya etkisi mufassal bir biçimde işlenmekte, nesh literatürü tanıtılmaktadır. Birinci bölümde konuyla ilgili teorik meseleler, ikinci bölümde ise, temizlik, ibadet ve muamelât başlıklarıyla 158 nesh örneği ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Eser 392 sayfadır.

3. *Rivâyet İlimlerinde Haber-i Vâhidlerin İtikat ve Teşri Yönlerinden Değeri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, I. Baskı Ankara, 1988: Hocamızın, Prof. Muhammed Tayyip Okıç hocanın yönetiminde hazırlamış olduğu eser, sahasında ilk ve tek kitap olma özelliğini hâlâ korumaktadır. Girişte, terimler, Kur'ân-sünnet-vahiy ilişkileri ve itisam konuları işlenmekte, 284 sayfadan oluşan kitabın diğer bölümlerinde, haberin tarifi, kısımları, tarihî süreçte haber-i vâhidlere verilen değer, itikat ve teşri konularında kullanımı, hadis literatüründe, amelî ve itikadî mezhepler nezdinde haber-i vâhidlerin değeri, Kur'ân kıraatı ve usûl-i fıkıh meselelerinde bu haberlerin tesiri konuları ele alınmaktadır. Ayrıca, kitapta kullanılan kaynaklardan yapılan iktibasların orijinal metinleri 10 sayfa halinde verilerek, mukayese imkânı sağlanmıştır.

B- Tercüme Eserler :

1. *Büstânu'l-Muhaddisîn*, Abdülazîz b. Şah Veliyyullâh Dehlevî, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, I. Baskı, 1986: Hocamızın Farsça'dan tercüme ettiği bu eser, hadis ilimlerinde telif edilmiş 100 civarında eseri ve müelliflerini tanıtmaktadır. Girişte ilim dallarının meseleleri kadar, eserler ve yazarlarının da önemli olduğu vurgulanmakta, biyografi ve bibliyografya hakkında bilgi verilmekte ve Hindistan bölgesinin hadis ilimlerine katkıları ve eserin müellifi tanıtılmaktadır. Kitap 241 sayfadır.

2. *İslâm Hukukunun Genel İlkeleri (Kavâid-i Külliye Şerhi)*, Ahmed Ziya Efendi, Esra Yayınları, I. Baskı, Konya, 1996: Geçen asrın son yarısında Konya'da yetişmiş, büyük bir İslâm âlimi, İslâm hukukçusu, sûfi ve mürebbî olan Şeyhzade Ahmed Ziya Efendi'ye ait olan bu kıymetli eser, hocamızın yıllar önce bir kitap

mezadında bazı hukuk kitapları arasında tesadüf etmesiyle gün yüzüne çıkma imkânı bulmuştur. Hocamızın Osmanlı Türkçe'sinden yayına hazırlaması ile 143 sayfa halinde basılan kitabın başına, "Fıkıh Kaideleri ya da İslâm Hukukunun Genel İlkeleri" başlıklı Ahmet Yaman'a ait bir makale konulmuş, sonuna da bir söz-lük eklenmiştir.

II. Neşredilmemiş Çalışmaları :

1. *Kitâbu'n-Nâsîh ve'l-Mensûh*, İbn Şâhin el-Bağdâdî. Tahkîk Çalışması: Muh-telif kütüphanelerde bulunan 4 yazma nüsha karşılaştırılarak, eserin sağlam bir nüshası ortaya konmuş, gerekli ilâveler yapılmak suretiyle kitap basılmaya hazır hale getirilmiş. Ancak, Arapça eser basan bazı yayıncılarla kurulan temaslardan sonuç alınamamıştır.

2. *Günümüz Hadis Problemleri*, Ders Notları, Konya, 1998: Aynı adı taşıyan seçmeli derste okutulan 99 sayfalık bu çalışmada, 13 başlık altında hadis mesele-leri ele alınmaktadır.

3. *Mesnevî Şârihi Ankaralı İsmail Rusûhî Dede ve Hadis Kullanımı*, Konya, 2002: Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin ünlü eseri *Mesnevî*'nin en geniş şerhlerinden birisi, İsmail Rusûhî Dede'ye ait "*Mecmûatü'l-Letâif ve Matmûratü'l-Maârif*" isimli kitaptır. Şerh esnasında, metinde zikredilenlerin dışında iki bin civarında hadis kullanılmıştır. Çalışma bu hadisleri ele almaktadır. Hocamız, her hadis için uygun bir başlık koymuş ve altında, hadisin metni, tercümesi, veriliş şekli, açıklamalar, hadisin tahric ve değerlendirilmesi başlıklarıyla hadisleri işlemiştir. 317 sayfa tutan birinci ciltte, 318 hadis mevcuttur.

4. *Hadis Araştırma Teknikleri*, Konya, 2002: Lisans üstü öğretimi için hazırlanan 358 sayfalık bu eser üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, tahricin amacı, faydaları ve hadis tahric usulleri örneklerle anlatılmaktadır. Bu arada tahricte kullanılacak kitaplar tanıtılmakta, özellikleri ve telif yöntemleri hakkında bilgi verilmektedir. İkinci bölüm, yazma eserlerin tahkik ve neşre hazırlanma usul-lerini ele almakta, tahkikle ilgili literatür, terminoloji, tahkiki yapılmış örnek kitapla-rın değerlendirilmesi ve tahkiki tamamlayıcı diğer çalışmaların izahına yer veril-mektedir. Üçüncü bölümde ise, tahricte dikkat edilecek diğer meseleler mevzuu bahs edilmektedir. Burada, çağdaş yazarların bazı görüşleri tenkit edilmekte, kaynak kullanımı, değerlendirilmesi ve araştırmacının sahip olması gereken ilmî, fikrî ve ruhî hazırlık konularında tespitler yapılmaktadır.

HOCALARI ve ÖĞRENCİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Eren

Muhaddislerin geleneğine göre, "bir âlimden en küçük bir mesele öğrenen kişi, onun öğrencisi sayılır". "Öğrenci" tarifinde bu tanım esas alınacak olursa, hocamızın kendisinden ilim tahsil ettiği zâtların yanı sıra, sayılamayacak kadar çok talebesi olduğu da rahatlıkla söylenebilir. Zira, öğrenim hayatını tamamlamasının ardından Yozgat İmam-Hatip Lisesi'nde başlayan öğretmenliğinden itibaren,

örgün ve yaygın eğitim kurumlarında geçen uzun yıllar boyunca, kendisinden binlerce kişi az veya çok istifade etmiş, ondan ilim ve irfan yolunda mutlaka bir şeyler öğrenmiştir.

Bu kadar çok sayıdaki hoca ve talebelerinin isimlerini tespit etmek oldukça zordur. Bu yüzden biz, hocamızın istifade ettikleri ile hocamızdan istifade edenleri gruplar halinde zikrederek, sadece belli başlı hocalarını ve de Hadis bilimi dalı lisansüstü öğretiminde danışmanlık yaptığı öğrencilerini sıralamaya çalışacağız.

Yozgat İmam-Hatip Lisesi, Konya Yüksek İslâm Enstitüsü ve İlahiyat Fakültesi hocamızın eğitim-öğretim hizmeti verdiği başlıca kurumlardır. Bunun yanında hocamızın, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın açmış olduğu hizmet içi eğitim kurslarında görev aldığını biliyoruz. Bu kurslara katılanlar, kısa bir süre de olsa, onun talebesi olmuşlardır. İşte bunlar, "örgün eğitim" faaliyetindeki talebeleri olarak zikredilebilir.

"Yaygın eğitim"deki faaliyetleri ise, daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Farsça, Hadis ve *Mesnevî* başta olmak üzere özel ders halkalarını, vaaz ve hutbelerini, çeşitli toplantılar vesilesiyle yaptığı konuşmalarını bu çerçevede zikredebiliriz.

HOCALARI

Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu hocamızın hayatının çeşitli dönemlerinde kendilerinden ilim tahsil ettiği ve hatırasında iz bırakan kıymetli şahsiyetleri kısaca zikredersek;

Hafızlık çalışmasına devam ettiği dönemde Hakkı Özçimi Hocaefendi'nin kursunda Âmil Sütdede, Hüseyin Tekinbaş, Sedirlerli Mustafa Efendi, Şaban Haksever gibi zâtlardan eğitim-öğretim görmüştür.

İmam-Hatip Okulu yıllarında ise Haciveyiszâde Hacı Mustafa Sabri Kurucu, Hamit Özyakut, Mevlit Özer, Mehmet Ulucan, Fatih Göktaş, Tahir Elliiki, Osman Oktac gibi hocalardan dinî dersler almıştır.

Yüksek İslâm Enstitüsü döneminde Ömer Nasuhi Bilmen, Celâlettin Ökten, Mehmet Kadri Özkeçeci, Mahir İz, Ahmet Davudoğlu, Ali Nihat Tarlan, Üsküdarlı Ali Efendi, Nihat Sami Banarlı, Abdülkadir Karahan gibi hocalardan ilim tahsil etmiştir.

İhtisas döneminin şekillenmesinde ise Prof. Muhammed Tayyip Okıç, Prof. Dr. Mehmet Hatipoğlu, Prof. Dr. Talât Koçyigit ve Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu hocalarımızın ilmî teşviklerinden ve ahlâkî örnekliklerinden yararlanmışlardır.

HADİS BİLİM DALINDA DANIŞMANLIK YAPTIĞI LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİLERİ

Hocamızın genç ilim adamlarının yetişmesinde de büyük katkılan vardır. Onu, "Temel İslâm Bilimleri akademisyenlerinin üstatlarından biri" olarak tanıtmamız gayet yerinde olacaktır. Zira hocamız, bu alanda akademik unvana sahip

ilk kişilerdendir. Dolayısıyla sonraki akademisyenlerin yetişmesinde önemli katkıları olmuş, birçoğunun jürilerinde bulunmuştur. İslâmî ilimler dışında, Arapça-Farsça-Osmanlıca dillerine vukûfu, yazma metinleri çözmedeki ihtisâsı ve *Mesnevî* (tasavvuf) uzmanlığı, bu alanlardaki araştırmacıları kendisine çekmektedir. Bu alanların herhangi biriyle alâkalı yüksek lisans ve doktora tezi hazırlayanların, sık sık odasına gelerek hocamızın ilmî birikiminden istifade ettiklerine bizzat şahit olmaktadır. O, böylece, Eğitim ve Fen-Edebiyat fakültelerinin ilgili bölümlerindeki lisansüstü talebelerine fahrî danışmanlık yapmaktadır. Hadis bilim dalı öğrencilerini sıralarsak;

A. Doktorasını tamamlayanlar

1. Prof. Dr. Bilal Saklan
2. Prof. Dr. Zekeriya Güler
3. Yrd. Doç. Dr. Mahmut Yeşil
4. Yrd. Doç. Dr. Mehmet Eren
5. Yrd. Doç. Dr. Âdil Yavuz
6. Yrd. Doç. Dr. Harun Reşid Demirel
7. Dr. Muhittin Uysal
8. Dr. Seyit Avcı

B. Doktorası devam edenler

1. Macit Demirer
2. Muhammet Beyler
3. Ayşe Gültekin
4. Ebubekir Sifil

C. Yüksek Lisansını tamamlayanlar

1. Prof. Dr. Zekeriya Güler
2. Yrd. Doç. Dr. Mahmut Yeşil
3. Adnan Kudsi
4. Veysel Ünler (merhum)
5. Mehmet Akyüz
6. Mehmet Yılmaz
7. Ömer Özpınar
8. Macit Demirer
9. Yrd. Doç. Dr. Nuri Tuğlu
10. Ebubekir Sifil
11. Ayşe Gültekin
12. Mehmet Rıhtım
13. Sibel Akça

D. Yüksek Lisansı Devam Edenler

1. Lokman Yiğitbaş
2. Ethem Karabulut
3. Nadir Aydın

4. Sami Büyükkaynak
5. Hüseyin Çınaroğlu
6. Mustafa Gümüş
7. Ali Erdem Ersarı

MAKALELERİ, TEBLİĞLERİ VE ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

Derleyen: Yard. Doç. Dr. Âdil Yavuz

MAKALELERİ

"İnci Gerdanlıklar '*Ukûdu'l-Cumân*', (Ebu't-Tayyîb Muhammed Şemsu'l-Hak Âzîmâbâdî'den Tercüme)", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: II, Konya, 1987, s. 79-86.

"Sosyal ve Kültürel Hayat Açısından İbn Cübeyr Seyahatnamesi'ne Göre Fırat Havzası", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: III, Konya, 1990, s. 41-55.

"İftira Üzerine Birkaç Söz", *Diyanet İlmî Dergi*, c. XIX, sayı: I, Ankara, Ocak-Mart 1983, s. 54-64.

"*Ukûdu'l-Cumân fî Cevâzi Ta'limi'l-Kitâb li'n-Nisvân*", (Kitap Tanıtımı), *Diyanet İlmî Dergi*, c. XIX, sayı: 3, Ankara, Temmuz-Eylül 1983, s. 13-22.

"Mesnevî'nin Birinci Defterinde Hz. Peygamber'e ve Hadislerine Yapılan Atıflar Üzerine", *Diyanet İlmî Dergi*, c. XXIII, sayı: 2, Ankara, Nisan-Haziran 1987, s. 25-34.

"Sadreddîn Konevî'nin Hadisçiliği", *Diyanet İlmî Dergi*, c. XXV, sayı: 3, Ankara, Temmuz-Eylül, 1989, s. 3-18.

"Milletçe Bekliyoruz", *Oku Mecmuası*, yıl: I, sayı: 6, Konya, 1961, s. 6.

"İmam-Hatip Okulları Tedris Hayatında Onuncu Yıl", *Oku Mecmuası*, yıl: I, sayı: 10, Konya, 1961, s. 9.

"Süleymaniye Umumî kütüphanesi I, II", (M. Uzunpostalcı ile birlikte), *Oku Mecmuası*, yıl: I, sayı: 11, s. 14, ve sayı: 13, s. 19, Konya, 1962.

"*Er-Risaletü'l-Müstatrafe*" (Kitap tahlili), *Oku Mecmuası*, yıl: 3, sayı: 26, s. 14-15, Konya, 1963.

"*El-Hadîs ve'l-Muhaddisûn*" (Kitap tahlili), *Oku Mecmuası*, yıl: 3, sayı: 27, s. 20-21, Konya, 1963.

"*Ulûmu'l-hadîs ve Mustalahuh*" (Kitap tahlili), *Oku Mecmuası*, yıl: 3, sayı: 28, s. 20-21, Konya, 1963.

- "Kavâidu't-Tahdîs" (Kitap tahlili), *Oku Mecmuası*, yıl: 4, sayı: 58, s. 14, Konya, 1966.
- "İmam-Hatip Okulları ve 15. Yıl", *Oku Mecmuası*, yıl: 4, sayı: 59, s. 8, Konya, 1966.
- "Es-Sünne Kable't-Tedvîn", *Oku Mecmuası*, yıl: 4, sayı: 61, s. 16-17, Konya, 1966.
- "El-Muhtasar fî ilmi Ricâli'l-Eser", *Oku Mecmuası*, yıl: 4, sayı: 62, s. 16, Konya, 1967.
- "Ebû Hureyre Râviyetü'l-İslâm", *Oku Mecmuası*, yıl: 4, sayı: 63, s. 16, Konya, 1967.
- "Rasulullah ve Sünneti", *Oku Mecmuası*, sayı: 108, s. 8-9, Konya, 1971.
- "Hadislerde Sünnete Bağlanma", *Oku Mecmuası*, sayı: 109, s. 86-7, Konya, 1971.
- "Rabû'l-Evvel ve Hatırlattıkları", *Oku Mecmuası*, sayı: 110, s. 6-7, Konya, 1971.
- "Sünnet ve Bid'at", *Oku Mecmuası*, sayı: 111, s. 6-7, Konya, 1971.
- "Bir Anket Üzerine", (Hadis ve Hadis ilmi ile ilgili faaliyetler konusunda), *Oku Mecmuası*, sayı: 112, s. 6, Konya, 1971. *Oku Mecmuası*, sayı: 112, Konya, 1971.
- "Hadis Nakil ve Rivayetlerinde Titizlik", *Oku Mecmuası*, sayı: 113, s. 6-7, Konya, 1971.
- "Hadisler ve Günlük Hayatımız", *Oku Mecmuası*, sayı: 114, s. 6-7, Konya, 1971.
- "Sünnet ve Bir Ticarî Hatamız", *Oku Mecmuası*, sayı: 115, s. 6-7, Konya, 1971.
- "Ramazan ve Getirdikleri", *Oku Mecmuası*, sayı: 116, s. 6-7, Konya, 1971.
- "Ramazan, Şevvâl ve Biz", *Oku Mecmuası*, sayı: 117, s. 8-9, Konya, 1971.
- "Sünnet ve İlâhî Vahiy Müessesesi", *Oku Mecmuası*, sayı: 118, s. 6, Konya, 1972.
- "İlimden Yüz Çeviriş ve Sonu", *Oku Mecmuası*, sayı: 181, s. 7-8, Konya, 1977.
- "Yeryüzünden İlimin Çekilişi Nasıl Olur?", *Oku Mecmuası*, sayı: 183, s. 11-12, Konya, 1977.
- "U'câle-i Nâfia (tercümesi) I" , *Oku Mecmuası* , (sayı: 201-202, s. 21-24), II (sayı: 203-204, s. 21-24), III (sayı: 205, s. 11-14), IV (sayı: 206-207, s. 21-24), V (sayı: 208-209, s. 21-24), *Oku Mecmuası*, sayı: 181, s. 7-8, Konya, 1979.
- "Hadisçinin Formasyonu I", *Nesil Mecmuası* (c. 2, sayı: 8, s. 12-18), II (c. 2, sayı: 9, s. 6-13), İstanbul, 1978.
- "Modern Toplamların İhtiyacı ve Sünnet", *Nesil Mecmuası* (c. 2, sayı: 11, s. 5-10) İstanbul, 1978.

"Peygamberimizin ve Sünnetinin Dinimizdeki Değeri ve Yeri, I", *Nesil Mecmuası* (c. 3, sayı: 2, s. 12-17), II (c. 3, sayı: 3, s. 30-34), III (c. 3, sayı: 4, s. 32-36), İstanbul, 1978-1979.

"Hadislerde Hicret", *Nesil Mecmuası*, c. 4, sayı: 37-38, s. 19, İstanbul, 1980.

"İslâmî İlimlerde 14 Asır", *Nesil Mecmuası*, c. 4, sayı: 37-38, s. 63, İstanbul, 1980.

"Yardımlar Hep İyilere mi Yapılmalı?", *Nesil Mecmuası*, c. 4, sayı: 44, s. 37, İstanbul, 1980.

"Hadis İlimleriyle İlgili Birkaç Eser", *Nesil Mecmuası*, (c. 4, sayı: 39, 40, 41, s. 111), (c. 4, sayı: 42, s. 40), İstanbul, 1980.

"Mektuplar" (Kemal Edip Kürçüoğlu, Mahir İz ve 1962 Yılındaki Milli Eğitim Bakanı Ş. R. Hatiboğlu'nun Mektupları), *Tasawuf*, yıl: 3, sayı: 9, s. 9-38, Ankara, 2002.

"Vefatının 50. Yılında Konyalı Fahri Efendi Hoca", *Tasawuf*, yıl: 2, sayı: 5, s. 17-52, Ankara, 2001.

TEBLİĞLERİ

"Selçuklular Zamanında Hadis İlimi ve Ünlü Muhaddisler", *I-II. Millî Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri*(ne sunulan bildiri), Konya, 1993, s. 175-180.

"Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri'nin Hatırlattıkları", *III. Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Semineri*(ne sunulan bildiri), Konya, 1994, s. 16-20.

"Mesnevî'nin Birinci Defterindeki Hz. Peygamber'e ve Hadislerine Yapılan Atıflar Üzerine", *II. Millî Mevlânâ Kongresi*(ne sunulan tebliğ), Konya, 1986, s. 235-248.

"Mesnevî'nin Üçüncü Defterindeki Hz. Peygamber'e ve Hadislerine Yapılan Atıflar Üzerine", *III. Millî Mevlânâ Kongresi*(ne sunulan tebliğ), Konya, 1988, s. 213-229.

"Mesnevî'nin Dördüncü Defterindeki Hz. Peygamber'e ve Hadislerine Yapılan Atıflar Üzerine", *VII. Millî Mevlânâ Kongresi*(ne sunulan tebliğ), Konya, 1996, s. 3-19.

"Mesnevî'nin Altıncı Defterindeki Hz. Peygamber'e ve Hadislerine Yapılan Atıflar Üzerine", *IX. Millî Mevlânâ Kongresi*(ne sunulan tebliğ), Konya, 1997, s. 31-49.

"Sıpehsalar ve Menâkıbu'l-Ârifîn Adlı Eserlerde Sadreddîn-i Konevî'ye Yapılan Atıflar", *X. Millî Mevlâna Kongresi*(ne sunulan tebliğ), Konya, 2002, s. 105-126.

"Gençliğin Kültür ve Ruh Yapısının Teşekkülünde İlahiyat Fakültelerinin Görevleri", *Selçuk Üniversitesi I. Millî Gençlik Kongresi*(ne sunulan tebliğ), Konya, 1985, s. 197-207.

"Sağlıksız Tasavvuf Eğitiminin Gençliğe Getirdiği Problemler ve Çözüm Yolları Üzerine", *Selçuk Üniversitesi II. Millî Gençlik Kongresi*(ne sunulan tebliğ), Konya, 1986, s. 143-152.

"Hz. Peygamber'in Mizâcı ve Hadiste İş'ârî Tefsir", *SDÜ İlahiyat Fakültesi IV. Kutlu Doğum Sempozyumu*(na Sunulan Tebliğ), Isparta, 2001.

"Dinlerarası Diyalog Açısından Garbiyyât Çalışmaları veya Kitâbî Dinlere Kendi Klâsik Dilleriyle Vâkıf Müslüman İlim Adamaları Yetiştirme Meselesi", *II. Din Şûrâsı*(na sunulan tebliğ), Ankara, 1999.

"Dinî Konularda Toplumun Aydınlatılması Hizmetinde Âlimin Konumu, Salâhiyeti ve Sorumluluğu", *II. Din Şûrâsı*(na sunulan tebliğ), Ankara, 1999.

"Kur'ân Mesajı ve Aziz Kur'ân İsimli Mealler Üzerine Birkaç Söz", *Kur'ân Mealleri Sempozyumu*(na sunulan tebliğ), İzmir, 2003.

DİA ANSİKLOPEDI MADDELERİ

"Ahlâku'n-Nebî" (Ebu'ş-Şeyh 369/979), c. II, s. 19, İstanbul, 1989.

"El-Ayn" (855/1451), VII, 271-272, İstanbul, 1991.

"El-Beyân ve't-Ta'rîf" (İbn Hamza 1120/1708), VI, 30, İstanbul, 1992.

"Bulûğu'l-Merâm" (İbn Hacer el-Askâlânî 852/1448), VI, 412-413, İstanbul, 1992.

"Ebû Câfer en-Nufeylî" (234/838), X, 117, İstanbul, 1994.

"Ebû İshâk es-Sebî" (127/745), X, 170-171, İstanbul, 1994.

"Ebû Mes'ûd İbrahim b. Muhammed", X, 187, 188, İstanbul, 1994.

"Ebu Nasr es-Siczi" (444/1052), X, 200, İstanbul, 1994.

"Ebû Rifa'a el-Mudañ" (44/664), X, 217, İstanbul, 1994.

"Ebû Saîd el-Makbûr" (100/718), X, 224, İstanbul, 1994.

"Ebu't-Tufeyl Amr b. Vâsile el-Leysi" (100/718), İstanbul, 1994.

"Ebu'z-Zinâd el-Kuraşî" (131/748), X, 354, İstanbul, 1994.

"Fahri Efendi", XII, 96-97, İstanbul, 1995.

"Firebrî, Muhammed b. Yûsuf" (320/932), XIII, 132, İstanbul, 1996.

"El-Firyâbî, Muhammed b. Yûsuf" (212/827), XIII, 146, İstanbul, 1996.

"Hacı Veyiszade Mustafa Efendi", XIV, 506, İstanbul, 1996.

"Havkale", XVI, 536, İstanbul, 1997.

"İbnu'l-Cârûd" (307/919), XX, 537, İstanbul, 1999.

"İbnu'l-Cebbâb" (322/934), XX, 537-538, İstanbul, 1999.

- "İbnu'l-Esîr" (606/1209), XXI, 28-29, İstanbul, 2000.
"İbnu'l-Harrât" (582/1184), XXI, 70-71, İstanbul, 2000.
"İbnu'l-Mukrî" (381/991), XXI, 137-138, İstanbul, 2000.
"İbnu's-Saffâr" (429/1038), XXI, 194-195, İstanbul, 2000.
"İbn Şâhîn" (385/995), XX, 367-368, İstanbul, 1999.
"El-İ'tibâr" (Hazımî), XXIII, 455-456, İstanbul, 2001.
"Kitâbu'l-İlel" (Tirmizî), XXVI, 109, İstanbul, 2002.
"Kitâbu'l-İlel ve Ma'rifetu'r-Ricâl", (Ahmed b. Hanbel), XXVI, 108-109, İstanbul, 2002.

KENDİSİYLE YAPILAN MÜLÂKATLAR

- Celalettin Divlekçi, "Yaşayan Din Bilginlerimiz: Prof. Dr. A. Osman Koçkuzu", *Kervan Dergisi*, yıl: 2, sayı: 16, s. 20-24, Konya, 1993.
S. Köse, M. Harmancı, Halil Uysal, "Ali Osman Koçkuzu ile", *Makâlât*, I, s. 265-291, Konya, 1999.